

84(44up) 6

M-81

ЛЕОНІД МОСЕНАЗ

КАНІТ
ФЕР
ШТАН

ПОЕМА

ч. 45

ЛЕОНІД МОСЕНДЗ

2/096/

КАНІТОДЕРЖТАН

НА МОВУ УКРАЇНСЬКУЮ
ПЕРЕЛИЦЬОВАНИЙ

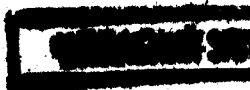
БІБЛІОТЕКА
ТАБОРУ - В - РІМІНІ
Ч.ІІІВ. Ч.КАТ.

2/096/4

Поема

Обов'язковий примірник

НБ ПНУС

608225

ВИДАВ І.ТИКТОР

19-ІНСБРУК-45

84(44ир) 6

М. 81

Прикарпатський університет
ім. Василя Стефаника

БІБЛІОТЕКА

ІНВ. № 608215

Дружени з шериго

Леонид

Инсрук
30. VII. 45

Проживи хоч триста літ,
покори хоч цілий світ, -
що тобі те допомагає,
якщо всередині душа риде?

Обійди земної увесь шар,
будь усім народам цар, -
що тобі те допомагає,
якщо всередині душа риде?

Г. Сковорода.

Важке життя' дяка із Токарівки!
Важке й нудне. Днів більше ніж ковбас,
а мокрий борг зроста в коршмі у Ривки,
як повільно. Гей же, друзі, де той час,

2

коли було водились над достаток
і наїдки, і трунки, і шаги,
коли Венері й Бахусу податок
платився з молодечої жаги,

3

коли вільним молодиком спудем
ходив Гордій по Києву колись,
коли братавсь з селянами, хоресом,
із діялогом, кантами... Вернись,

4

вернись, добо вільности, утіхи
і радощів спудейського життя!
Та все прикрили токарівські стріхи,
нема, нема в внацтво вороття!

Липневе сонце пражить, ніби з печі
случим сьйвом міниться ставок;
такі нудні усі тутешні речі,
як цей лниво-сонний поплавок,

6

як ці незловлені п'єсні плотиці,
як ці лниві хитруни-лини...
Набридли токарівські молодиці,
набридли мовчазні й балакуни!

7

Водай би хоч протобрем з Бару,
чи сотником із Немирева будь, -
тоді би токарівську цю кошару
на ширшу можна замінити путь,

8

тоді життя дало би що належить
ученому спудеві. А так-
сиди, мовчи, терпи і диш, понеже
ти вже довкту токарівський дяк!

9

Але стривай, Гордіє! Чи ж навкі
цей овид став межею всіх світів?
Хіба на світі понад всі є ріки
цей мулистий, лниво-сонний Рів?

8

Де писано, що всі твої дороги
у цей забутий позбігались кут?
Що всі вже переступлено пороги?
Що переспівано уже всіх нут?

11

Хто прикував тебе до Токарівки?
Чи хто причарував в ній довіку?
Хто змушує приймати всі витівки.
Які від долі суджені дяку?

12

Бо глянь же! Там, за млистим небокраєм,
розпромінились в далину шляхи,
а десь он-там, за синьо-чорним гаєм,
незнаних міст небачені дахи!

13

Щоб їх пізнати - відважся-но, Гордіє!
Ціпок у руку, тайстру на плече!
Хай Токарівка в млі забовваніє!
Без тебе Рів таксамо потече!

14

Бо там, в якійсь незнаній ще країні,
тебе чекає сповнення всіх мрій.
Чого шукать дякові в Україні,
Коли покликав світ його й' від нині
впірнув у його дяк Гордій!

Лінива Припять котить сонні води,
немов тече і ніби не тече.
Пливе Гордій без жадної пригоди,
з собою час бездумний воліче.

16

Мина невідомі поліські села,
де побратавсь з поліщуком ковтун,
де тьмяно пахнуть прибережні зела,
де кублиться у трясовинні вни.

17

Тут мабуть теж якийсь Гордій забутий
зітхає або й солодко дрима.
Знова нудьга старі співає нути;
це ж не берліна - водяна тюрма!

18

Гай, гай, мій дяче! Час - це жадні гроші
Його тут завше мається досить.
Та ж мудрому однаково хороші,
чи довгий рік, чи блискавична мить.

10

Гей, постривай! Бо ж скінчиться мандрівка,
а на кінці напевно вже чека
така сама чужинна Токарівка,
щоб пригорнути блукаря дяка.

20

А в ній, дякові на старі коліна,
/підтоптаному парубкові й слід/
якась чужа приманлива Горпина
завяже спиртно до сконання світ.

21

І будеш вже привязаний до баби
й не знатимеш - живеш, чи не живеш,
бо стане світ тобі ставком для жаби
й увесь його з любовію приймеш:

22

із комишем, в кугою по-під беріг,
із жабуринням в тихій млині...
І днів твоїх посуне сонний шерек -
блажених днів в щасливій чужині...

23

Та як збільє твій дяківський волос,-
тоді лише на серці зашкребе
й запізнений озветься може голос:
пощо із дому понесло тебе?

Пощо було мінять оте Поділля,
Його горбів чебрець, яруг - полинь,
на це польське трясовинне злілля,
на цю невтішно-сіру далечинь!

25

Та це брехня все! Тільки в Україні
такі забуті плеса і міста!
У тім ж краю, де пристань є берлін,
таких ось місць лише одне зі ста,

26

або й зовсім немає. В чужокраю
все краще, ніж у рідній стороні.
Бо там лише те здійснитися має,
що виділось у токарівським сні.

27

Вперед, берліно! З Прип'яті до Висли!
Там ширший шлях, прудкіша там вода!
Хутчій, берліно! Сумнівам, що звисли
тепер ось, підлягти було б шкода!...

28

Але на щастя все кінець свій має.
/Хоча життя, на жаль, їх має два/.
Річ Посполита Гордія вітає:
з-за обр'ю Варшава вплива.

Блука Гордій по вулицях столиці
хрест-навхрест через місто, навмання...
А жадібна душа, як на границі
віднайденого й страченого дня.

30

Все тут чуже. Але часом, як повів,
як подих спомину, як згадки тінь,
бренить луна якихось спільних зовів,
колись звучних для давніх поколінь.

31

Колись звучних для доброго і злого...
Та вивершились тільки зрада й зло!
О, скільки вулицями міста цього
козацьких сліз і крови протекло!

32

Тут для вождів були бики із міді,
колеса для старшини, а палі
вітали посполитих на овиді
привітами жорстокої землі.

33

Королювали тут брехня і звада,
а в почоті - двуличність і обман...
І задивляється в майбутність зрада
крізь давнини скривавлений туман.

О, ти, нещасна Річе Посполита!
До чого докотилася еси?
Своїми зраджена, чужими бита,
прогаяла, заспавши всі часи,

35

коли був час покутувати провини,
направити кривди, правді присягти,
вернуть Литву, зєднати Україну,
відбитися від шведа й німоти...

36

І ось тебе, мов у тяжку кирею,
зодяг ще неспокутуваний гріх.
Минулася минулість, але з нею
вина не залишила твій поріг.

37

Але, спускаючись все нижче й нижче,
на сором друзям, ворогам на глум,
ти, ніби Йов, сидиш на гноєвищі
і мучишся від сорому і дум.

38

Во жидова скупила на тандиту,
усе, що шляхта спляндрувала в пень.
Твоя минулість світу на поміту,
твоя будучність як осінній день.

А задрісні сусіди, мов ті круки,
чатуять - решту взять без боротьби!
Вже простяглися пазуристі руки,
націлилися жадібні дзьоби.

40

Австрійський крук - той вище спершу очі,
а пруський - серце зніщить унівець,
московський - мозок видзьобати хоче...
Ніколи не воскресне вже цей мрець!

41

Геть звідси, геть, малоросійський дяче,
з кладовища запроданих чеснот!
Над трупами хай далі доля кряче,
ширяючи свій пажерливий льот.

42

Тут, бач, не те, від чого у домівці
пішло життя дяківське шкереберть.
Дрімотно й нудно було в Токарівці;
а тут вже й не дрімота, але смерть.

43

Хутчій, Гордіє! Знову на берліну
та й знову далі, вниз по течії!
Хутчій від цього розкладу і тліну
у молоді, здорові ще краї.

Вже вислянські подовжилися хвилі
широко розступились береги,
і вітер, розлетівшись по привіллї,
віта Гордія подихом туги

45

за вогкість морів, за океаном,
солоність непізнаних далин,
і чується над просторами паном
батьків степових неспокійний син.

46

А там, за паром морського диху,
вже дивовижні маячать дахи
й, квилінням підганяючи до спіху,
берліну здоровлять чужі птахи.

47

Оде те славнозвісне місто Гданське
вікно, ворота, брама в широчінь,
у царство тазмничеє Рахманське,
де ближчі зорі й глибша голубінь,

де у природи вічному палаці
царює вічно чарівна весна,
де без зусиль, лише за трохи праці,
усім в досталь хліба і вина,

49

де кожен совісти своєї слуха
і непотрібні людям там суди,
де не пізнав ніхто томління духа
та запитів терпких "пощо, й куди"...

50

І мріє дяк... А пристань вже піднесла
в морських глибин стрункий щогловий бір,
обережно ведуть краплисті весла
берліну у гучний портовий вир.

51

Які це барви, пахоці і звуки!
Ця розмаїтість в одягах ходців!
Вгорі - від щогод довгі реї-руки,
а долі - стиск врби і спів морців.

52

Десь верескливо виграють музики,
від реготу заходяться жінки,
сурмлять сигнали, випари і крики
на вулицю вишльовують шинки.

Прякарпатський університет
ім. Василя Стефаника

БІБЛІОТЕКА

ІНВ. № 608225

17

О, ні, Гордіє, це не Токарівка,
не мудрість пль, цнотливости спокій
і не дівчина, це - з шинквасу дівка,
якій лише потрібен гаман твій.

54

Це не левада десь над плесом Рову,
де - вечір, зорі...здаля перепл...
та поцлунки без кінця і знову,
аж повновидий схилиться уділ.

55

Тут служать не Кипріянци жагучій,
не їй офірує покірний раб.
Над мотлохом панує тут могутий,
неситий і жорстокий бог Пріап.

56

Але правдивим над усіми паном
є чарівний Гермесів кадуцей,
що вів судна крізь бурі і тумани,
що змушував наповнить бріг оцей,

57

многовітрильного морського птаха,
прерозмаїтим крамом з чужини.
Глядить Гордій й не знає, сіромаха,
на яві це, чи може тільки сні.

На чардаку в мережках, кармазині,
при боці шпада - мабуть капітан...
Яким корінням повні всі ці скрині,
що ширять пах, мов ладан, чи шафран?

59

В тих сувоях важких мабуть без міри
полотна, сукна, килими й шовки!
Які скарби загорнені в ці шкіри?
Яке питво налите в ці бочки?

60

Такий би в дома корабель із крамом -
не треба вже блукать по чужині.
Чого бажаш - мав би все таксамо
у рідній токарівській стороні.

61

"Скажіть, будь ласка, пане мій шановний,
чужинцеві, який тут іздала,
кому належать ці скарби коштовні?
Хто власником ось цього корабля?"

62

Запитаний, зиркнувши непомітно
на чоботи й підлатаний жупан,
знизав плечима й буркнув непривітно
у відповідь лише: "Канітферштан".

Канітферштан! В щасливу годину
такий на світ приходять багатий,
не мусить утікати на чужину,
як мандрівний учений дяк Гордій.

64

Канітферштан! Йому несуть додому
свої скарби послужні кораблі.
О, це не київський спудей, якому
за ними треба йти аж край землі.

65

Хто ж ці скарби розділяє смертельним
Премудрий Бог?.. А може хитрий чорт?
Міркую спудеє, пильно і ретельно,
покинувши спокусливий цей порт.

У камяного міста сплети тісні
задуманій зануривсь мандрівник.
Давно не чути портової пісні,
із овиду вже й ліс щогловий зник,

67

але високі сарі кам'яниці
в усіх сторін стиснули вулиці.
Які скарби, багатства й таємниці
на схованку вняли мури оці?

68

За брамою із бронзовим клепаком,
під охороною в'конних ґрат,
таких турбот ніколи не бувало,
якими грився би спудеїв брат.

69

А де в такому пишному палаці,
що світить там-он в зелені садку.
Та ж жити в нім - це тільки й мати праці,
щоби дожити довгого віку.

70

"Пробачте, пане, і скажіть, будь ласка,
хто в цих мурів повновласний пан?
Кому належить кам'яна ця казка?"
А відповідь лише: "Канітфертан!"

Канітферштан! Той самий, що для нього
приставив крам індійський корабель?
Той, що йому фортуна з рога свого
насыпала скарбів усіх земель!..

72

А до скарбів ще й гетьманські палати!
А де ж мені, ученому дяку,
цієї ночі доведеться спати?
Під мурами, як псові, у кутку!

73

І задрість, мати гіркости й зневіри,
у серці засичала, мов змія...
Мабуть у храмі знов прийде до міри
збентежене серце Гордія.

74

І входить дяк побожно під аркади,
Його вітає радісна гра
органів голосних: кінець обряду,
вже молоді ідуть до вівтаря.

75

Він процвітає мужністю юнацтва,
вона красою, як весняний день,
їм молодість співає і багатство
своїх надійно-чарівних пісень.

О, доле! Ти без ліку сиплеш дари
на шлях життя улюбленців своїх!
Краса й скарби зійшлися тут до пари
в цій парі досконалих молодих!

77

"Мій пане! Хто ж це вибранець щасливий,
що обійматиме стрункий цей стан?"
Запитаний киди нетерпеливо
коротку відповідь: "Канітферштан!"

78

Знова Канітферштан! Ти, мабуть, доле,
глузуєш з мене, чи береш на сміх!
Дивись, мовляв: не матимеш ніколи
нічого, будеш все ні в сих, ні в тих!

79

Нема спокою у бентежнім серці,
а на устах немає молитов...
На запальнім з самим собою герці
блукає дядь Гордій по місті знов.

80

Розятрив обурення і злоба
поверхню задрісну пекучих ран,
зроста непогамована жадоба
здобути світ, як той Канітферштан,

придбать скарбів коштовних повні скрині:
палац, в якому жити міг би й цар,
і все віддять володарці єдиній,
як відданий, покірний володар...

82

Блука Гордії. Нема ніде пристанку
для змореного тла і думок,
бо стала на сторожі до світанку
ворожість біля вікон і фірток.

83

Спустилась ніч чужа і непривітна,
давно вже замкнено шинок і крам,
за ґратами останні вгасли вікна
і мандрівник, мов у пустелі сам.

84

Як в кам'яній пустелі! Тільки дзвони
відміряють години на вежі,
і серце від чужинности холодне,
бо тільки ясні зорі не чужі.

85

У цій студеній кам'яній чужоті
поволі, дяче, розумієш ти,
що в токарівській стратив був дрімоті
і де межа твоєї самоти.

Світає. Закликають на молитву
поранні дзвони перед свій олтар,
схід наливає каламутне питво
у міста Гданська кам'яний пугар.

87

І сирій день, як сіру безнадію,
на місто сіє мрякою згори,
а з кам'яниць йому назустріч віють
ва кимось смутку чорні прапори.

88

Кого це в передранкову годину
нічна остання влучила стріла?
Була, мабуть, велика це людина,
коли жалоба місто облягла.

89

Свій довгий вік наповнила плодами
зусиль шляхотних, змагань запальних
і відійшла, оплакана синами
синів, у лоно праотців своїх.

"Скажіть, будь ласка, хто зійшов до гроби церкви князь або нотабль в мішан, що Гданське опяла така жалоба?"

А відповідь суха: "Канітферштан."

91

Канітферштан! Та ж це було ще вчора!
Багатієм щасливим, молодим
приймав скарбів він гори з поза моря.
привів дружину у розкішний дім...

92

А нині! Залишилося так трошки
з земних скарбів, утихи та краси!
Могила та труни чотири дошки...
Одійдеш в землю, бо земля єси!...

93

А він, спудей невдалий з України,
зарозумлий, невсидючий дяк
ще й коверзає, ніби той причинний,
стає на прв: "чому?...навіщо?...як?.."

94

Щось увільнилось на душі в Гордія,
немовби з неї спав якийсь тягар,
і знов відчулося, як серце гріє
забутих сліз давно забутий дар...

"Здоров, Гордіє! Де вже де, а в Гданським тебе зустрінути! Що робиш ти, — спудей учений, в місті цім поганським між натовпом цієї німоти?"

96

Та й виглядаєш так, немовби зняли тебе з хреста." І дружня рука по-приятельськи на плече упала заскоченого зустрічю дяка.

97

"Ходім до мене, друже! Тут у місті родину маю я, чималий крам. Порозмовлять, почути свіжі вісті приємно з України буде нам."

98

Обід у приятеля, як в м'ясниці... Загрівсь Гордій, регочеться Степан: "Який же, дяче, ти хахол-мазниця! Ну і втяв же! Ха-ха-ха! Канітферштан!"

99

Канітферштан! Та це ж у їхній мові не прізвисько, не титул, не імя, — лише до купи зліплених три слові; по нашому ж: "не розумію я".

Ха-ха! Ха-ха! Якщо тобі так дуже
химерну долю і широкий світ
собі під ноги, любий ти мій друже,
негайно захотілося підбить, -

101

то йди до мене. У моїй крамниці
пізнаєш торговельне ремесство,
купецькі практики і таємниці,
цілої штуки нашої ество, -

102

і в світ! А вперта праця й приязнь долі
напевно вже наповнять твій гаман
дукатами і зробишся поволі,
як другий - ха-ха-ха - Канітферштан.

103

Чого ж мовчиш? Невже не до вподоби
тобі порада щирая оця?"
"Ні, дякую, Степане, бо пригоди
мої вже дочекалися кінця.

104

Чого я дороблюсь серед німоти,
в землі, де всі без язика й чуття,
не варт хвилини останньої турботи,
річей останніх людського буття.

Бо це неправда, приятелю любий,
що не людина той Канітферштан.
Мені він був живим, як інші люди,
моїх думок і серця мого пан!

106

Він навчив мене, дяка Гордія,
ученого немудрого дяка,
який палац і скарб, яка надія
на мене в серці власному чека.

107

Вертаюся, Степане, я додому,
щоб там, на межах токарівських піль,
дать геть з душі чужинную оскому,
свої скарби поставити за ціль!..."

День хилиться. Бренять від втоми ноги
черкає пил утомлений цпок,
але в душі ні втоми, ні тривоги,
лише світляна радісність думок.

109

Ще два дні, день... і знов горби Поділля
за синім заборолом далини,
там, де обвішане книшами кїлля,
з ковбас плоти, а з сала паркани,

110

де в ставкових, мулисто-сонних шесах
мудрують над гачками короши,
де на рипливих драбиняк колесах
в стодолу звозить золоті снопи,

111

де над Дністром фортець старих руїни,
над Богом - прадідні монастирі,
де буть луною слави в їхні стіни
берладницькі осінні вітри,

112

там, де повія, німка Катерина,
закопує козацьку силу в грїб,
де воля в застїнку на дибі гине,
де крадуть батьківщині честь і хлїб...

В душі нема ні втоми, ні тривоги,
в душі любов і гнів вогнистих сил,
хоч день схилився, брешуть від втоми ноги,
а втомлений ціпок черкає пил.

114

О, Україно! Токарівський краю!
Хай проклянуть мене синів сини,
коли тебе на іншу промінню,
на заклики чужої даліни.

115

Коли земель твоїх святому диву
скарбів душі своєї не віддам,
коли твоїм жалям і твою гніву
не офірую серця свого храм.

116

Благослови ж, Україно, свого сина
на дальшу путь серед прийдешніх днів!
Благослови, володарко єдина,
для щастя прасинів його синів!...

117

Нема в душі ні втоми, ні тривоги,
ширяє дух потужним махом крил.
Хоч смерклося - не брешуть від втоми ноги
ціпок ямкує знов прибитий пил...